

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТНК У ФОРМУВАННІ СПІЛЬНОГО РИНКУ ЄС

THE ROLE OF EUROPEAN PHARMACEUTICAL TNCs IN THE CREATION OF THE EU SINGLE MARKET

У статті проаналізований вплив процесів транснаціоналізації на інтеграцію національних економік регіону та, як наслідок, утворення спільного регіонального ринку. Аналіз проводиться на базі європейських фармацевтичних ТНК, та з'ясовується їхня роль у формуванні спільного фармацевтичного ринку ЄС. Визначено, що ТНК, будучи джерелом та провідником процесів інтеграції у світовій економіці, позитивно впливають на створення спільних регіональних ринків, як шляхом утворення мереж внутрішньофірмових зв'язків, так і шляхом проведення операцій злиття та поглинання, утворенням стратегічних альянсів.

The research was conducted on the basis of studying the impact of the European pharmaceutical multinationals on the creation of the EU pharmaceutical single market. Awaiting of the growing costs for research and development, trying to keep its monopoly, TNCs resort to geographical expansion of the productive capital. Nowadays, to take advantage of the integration process, TNCs are forced to create strategic alliances and dealt with mergers and acquisitions.

The European Union is a typical example of integration and global internationalization of economic activity. The above-mentioned reasons with the EU facilitation for the creation of the EU single market and an effective conditions for the process of cross-border mergers and acquisitions have become an impulse for the growth of corporate integration within the EU. In addition, the processes of mergers and acquisitions have several advantages, including obtaining synergic effect, economies of scale, saving time, ownership of strategic assets of the other companies, increased market power, diversification of risks, increased financial opportunities. Thus, the major players in the EU pharmaceutical market are the largest European pharmaceutical multinationals, which were created through agreements of mergers and acquisitions. And it should be noted, they further integrate the European pharmaceutical market through investments in strategic alliances and mergers and acquisitions. Often mergers or acquisitions are made on the basis of prior long-term relationships between firms in the form of strategic alliances.

Thus, we can conclude that the participation of TNCs in the process of mergers and acquisitions and strategic alliances not only grows the economic power of TNCs, but also promotes interpenetration of the economies. Therefore, it should be noted that cross-border cooperation contributes to the integration process, and, as it has been analyzed on the example of the European pharmaceutical industry, creates a single regional market of the industry.

**Наталія
Троненко**
аспірант
кафедри
європейської
інтеграції
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

**Natalia
Tronenko**
postgraduate
SHEI «Kyiv
National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ

Ключові слова: транснаціональна корпорація (ТНК), інтеграція, фармацевтична галузь, операції злиття та поглинання, стратегічний альянс, синергетичний ефект.

Key words: transnational corporation (TNC), integration, pharmaceutical industry, mergers and acquisitions, strategic alliance, synergistic effect.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку глобальні ТНК, усвідомлюючи жорсткість світової конкуренції, здійснюють політику повної інтеграції своєї діяльності в різних країнах світу. Так, за дослідженням, проведеним Д.Г.Лук'яненком та А.М.Поручником [4, с.289], етапами розвитку ТНК спочатку виступає інтеграція підприємств на базі внутрішньофірмового поділу праці, а потім зі зміною цільових функцій закордонних підприємств, а також цілей закордонного інвестування відбуваються зміни в розміщенні та територіальній організації виробництва підприємств, а саме здійснюється географічна експансія виробничого капіталу. А значить, ТНК здійснюють вибір пріоритетних точок розміщення своїх підприємств, що в літературі отримало назву глобального оптимального комбінування.

Характерним прикладом інтеграції підприємств та глобальної інтернаціоналізації господарської діяльності виступає простір Європейського Союзу. Особливого поштовху корпоративна інтеграція в межах ЄС набула після оголошення програми формування Єдиного ринку та Економічного і валютного союзу. Розширення можливостей для господарської діяльності корпорацій спричинило посилення їхньої інвестиційної діяльності та, як наслідок, розвиток інтеграційних процесів. При цьому, за твердженням О.М.Гончарова, під час формування Єдиного ринку та активізації діяльності ТНК галузева структура економіки ЄС зазнала змін двох видів. По-перше, відбувалось розміщення нових потужностей компаніями задля збільшення контрольованої частки ринку і покращення позицій у регіоні. По-друге, відбувалось перебудовування ними існуючих мереж для посилення рівня горизонтальної та вертикальної інтеграції, а також адаптації до модифікованого ділового середовища [1,

с.289]. Ці зміни відбувались не тільки за рахунок утворення нових підрозділів ТНК, але й процесів злиттів та поглинань, утворення стратегічних альянсів. Необхідно зазначити, що процеси злиттів та поглинань мають значні переваги, які виражаються в отриманні синергетичного ефекту, ефекту масштабу, економії часу, володінні стратегічними активами інших компаній, посиленні влади на ринку, диверсифікації ризиків, збільшенні фінансових можливостей. При цьому на сьогоднішній день утворення горизонтально інтегрованих структур стає головним наслідком переважної кількості транснаціональних злиттів та поглинань, що вказує на зростання монополізації світового ринку.

Отже, враховуючи сучасні тенденції ринку, а також відповідні їм стратегії компаній, актуальним стає питання дослідження впливу ТНК на процеси формування регіонального спільного ринку. Аналіз проводитиметься на базі фармацевтичних європейських ТНК, досліджуватиметься їхній вплив на фармацевтичний ринок ЄС.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема дослідження феномену ТНК, економічного механізму їхнього функціонування, пріоритетів та умов розвитку в умовах глобалізації присвячено ряд праць зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як Білорус О.Г., Лук'яненко Д.Г. [4], Поручник А.М. [4], Антонюк Л.Л. [4], Горбач Л.М., Рогач О.І., Рокоча В., Плотніков О., Новицький В., Савицька С., Гайдуцький І.

Метою статті є дослідження впливу європейських фармацевтичних ТНК на процеси формування спільного європейського фармацевтичного ринку.

Виклад основного матеріалу. Світовий фармацевтичний ринок у 2013 році оцінюється в 655,2 млрд. євро (870,2 млрд. дол.) за цінами франко-завод. Північноамериканський

ринок (ринок США та Канади) залишається найбільшим ринком у світі з часткою у 41,0%. Європейська фармацевтична галузь займає друге місце в світі з часткою 27,4% та має щорічне помірковане зростання [15, с.14]. При цьому, фармацевтичний ринок ЄС порівняно з 1990 роком зріс у 4 рази, а з 2000 роком – в 2 рази. Найбільші фармацевтичні ринки належать таким європейським країнам, як Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Великобританія. Найбільшими експортерами виступають Німеччина, Швейцарія, Бельгія, Великобританія, Франція, Ірландія. Фармацевтична індустрія є найтехнологічнішою галуззю із 14,4% інвестицій у НДДКР (у 2013 році). Дані були прораховані на базі найбільших 2000 компаній, зареєстрованих в ЄС (527), Японії (353), США (658) та решті світу (462) із загальною сумою інвестицій більш ніж 22,6 млн. євро [15, с.10]. У ЄС за період з 1990 до 2013 рр. інвестиції в НДДКР виросли майже в 4 рази – з 7,8 млрд. євро до 30,6 млрд. євро відповідно. При цьому найбільшу суму інвестували компанії Великобританії, Швейцарії, Франції та Німеччини [15, с.7].

На сьогоднішній день відбувається посилення конкурентної боротьби на світовому ринку і важливою стратегією розвитку та збереження своїх позицій на ринку компаній стає утворення альянсів, а також здійснення операцій злиття та поглинання. Дані угоди стають основним елементом розвитку для фармацевтичних компаній. При цьому, особливу роль для об'єкта поглинання мають не стільки виробничі потужності та патенти, скільки наявність технологій для виробництва препаратів нового покоління. Так, стратегічні альянси, операції злиття та поглинання, між фармацевтичними компаніями націлені на мінімізацію витрат на НДДКР, а також виявлення найбільш перспективних препаратів. Препарати, що знаходяться на другій або третій стадії клінічних випробувань саме завдяки сумісним зусиллям можуть швидше бути виведеними на ринок. Досягнення синергетичного ефекту – головний стимул здійснення операцій злиття та поглинання,

що дозволяє зменшити витрати та збільшити прибутковість за рахунок створення нового бізнесу. Так новостворена компанія в змозі заощадити на масштабі, наприклад, за рахунок зменшення витрат на персонал або використанні додаткових активів; поліпшити доступ до нових ринків, наприклад, за рахунок нових можливостей збутової системи або угод з новими партнерами; отримати доступ до унікальних новітніх технологій; підвищити конкурентоспроможність за рахунок утворення нових моделей співпраці з конкуруючими компаніями, вертикальної інтеграції. Дані процеси сприяють подальшому становленню спільного європейського фармацевтичного ринку.

Враховуючи те, що транскордонна кооперація є чинником посилення конкурентоспроможності, ЄС почав створювати ефективне середовище для процесів транскордонних злиттів та поглинань. Так було схвалено країнами-членами ЄС Директиву про транскордонні злиття у межах Єдиного ринку з метою усунення відмінностей національних законодавств у цій сфері, так як у багатьох країнах не було чітко визначених законом шляхів злиття компаній. Доповненням до вищезгаданої Директиви про транскордонні злиття став Статут про Європейську компанію, який вступив у дію у 2004 році. Статут створений для компаній, що потребують реорганізацію своєї діяльності на європейському ринку. Діяльність новоствореної компанії згідно зі Статутом регулюється законодавством ЄС, а також тієї країни, в якій зареєстровано компанію. Також процеси злиттів та поглинань регулюються наступними документами: Директивою про недобросовісну ринкову поведінку, Директивою про прозорість, Директивою про поглинання, Директивою про опублікування проспектів.

Операції злиття та поглинання можуть мати як негативний ефект, наприклад, зростання ринкового впливу та, як наслідок, падіння добробуту, так і позитивний, що може вплинути на економічний та соціальний добробут країни в біль-

шій мірі, ніж вищезгадані недоліки, наприклад, створення інновацій, розвиток та передача нових технологій. Враховуючи вищесказане, Європейська Комісія у 2004 році прийняла нову систему регулювання злиттів та поглинань, завдяки якій стала оцінювати угоди не тільки враховуючи їхній антиконкурентний ефект, але і потенційні вигоди. При цьому, потенційні вигоди мають бути такими, які можуть бути досягненні виключно за рахунок злиття, а не, наприклад, інших, менш рестриктивних форм ведення підприємництва, та своєчасно прийти в дію.

Процеси злиттів та поглинань, утворення стратегічних альянсів, в свою чергу, сприяють не тільки прискоренню економічного зростання, але і утворенню інтегрованого Єдиного ринку, що є одним із пріоритетів здійснення політики ведення бізнесу у Європейському Союзі. Так, головними гравцями на фармацевтичному ринку ЄС є найбільші фармацевтичні ТНК ЄС, які самі були утворені процесами злиття чи поглинання та й надалі інтегрують європейський фармацевтичний ринок шляхом здійснення інвестицій у злиття та поглинання. Ці корпорації представлені у Табл.1, на основі даних рейтингу 2014 року «Forbes 2000». При цьому перші п'ять

ТНК представлені також у рейтингу Fortune Global 500.

Перший за розміром ринкової частки в Європі виробник фармацевтичних препаратів – транснаціональна фармацевтична корпорація Novartis International AG була створена в 1996 році в результаті злиття Ciba-Geigy і Sandoz Laboratories, обох швейцарських компаній з довгою історією. При цьому, Ciba-Geigy була також утворена в результаті злиття в 1970 році двох компаній: JR Geigy Ltd (заснована в Базелі в 1758 році) і CIBA (заснована в Базелі в 1859 році). На даний момент компанія працює в 140 країнах зі штаб-квартирою в Базелі, Швейцарія. Займає 54 місце в списку Forbes Global 2000 та 170 місце в Fortune Global 500 [2; 3]. Утворившись шляхом злиття Novartis і надалі продовжує здійснювати угоди злиття і поглинання. Так, у 2000 році вона об'єднала свою лінію агрохімічного виробництва та генетично модифікованих культур з агропідприємствами компанії AstraZeneca, внаслідок чого була створена компанія Syngenta. У 2005 році Novartis значно розширила свою дочірню компанію із виробництва дженериків Sandoz та стала лідером у сфері дженериків, придбавши компанію по виробництву дженериків – німецьку Hexal та американську

Таблиця 1

**Європейські фармацевтичні ТНК
за рейтингом «Forbes 2000» 2014 року**

Номер у рейтингу	Назва корпорації	Країна походження	Обсяг продажів, млрд. дол.	Прибуток, млрд. дол.	Активи, млрд. дол.	Величина ринку, млрд. дол.
54	Novartis	Швейцарія	57,9	9,2	126,3	227,4
87	Sanofi	Франція	43,7	4,9	132,4	137,1
90	Roche Holding	Швейцарія	50,5	12,0	69,9	253,7
116	GlaxoSmithKline	Велика Британія	41,4	8,5	69,7	128,8
183	AstraZeneca	Велика Британія	25,7	2,6	55,9	82,3
372	Merck	Німеччина	14,7	1,6	28,7	36,3
399	Novo Nordisk	Данія	14,9	4,5	13,0	119,6
858	Actavis	Ірландія	8,7	-0,8	22,0	36,5
1041	Shire	Ірландія	5,0	0,7	8,3	29,0
1383	UCB	Бельгія	4,5	0,3	13,7	15,3
1407	Perrigo	Ірландія	3,8	0,3	13,7	20,8
1526	Actelion	Швейцарія	1,9	0,5	3,4	10,9

* [Складено автором на базі даних джерела: [2].

Eon Labs. Значні зв'язки Novartis має зі своїми європейськими конкурентами. Novartis AG володіє 33,3% акцій Roche, однак, не здійснює контроль над Roche. Крім того, у квітні 2014 року, Novartis оголосила, що вона придбає онкологічну лінію бізнесу британської фармацевтичної корпорації GlaxoSmithKline щодо лікування раку та продасть їй свою лінію вакцин (крім грипу). Напрямки безрецептурних ліків Novartis і GSK зливаються під мажоритарним управлінням GSK (63,5%), у Novartis 36,5% відповідно і 4 місця в раді директорів з 11. Угода набуде чинності в 2015 році [13].

Sanofi – диверсифікована фармацевтична корпорація, за версією Forbes Global 2000 є другим виробником фармацевтичних препаратів в Європі та за версією Fortune Global 500 – третім. [2; 3]. Штаб-квартира компанії знаходиться в Парижі. Займає 87 місце в списку Forbes Global 2000 та 238 місце в Fortune Global 500. [2; 3] Компанія утворена 20 серпня 2004 шляхом злиття компанії Sanofi-Synthelabo і Aventis. Aventis також була утворена в 1999 році, коли Rhfne-Poulenc SA об'єднався з Hoechst Marion Roussel. У період з 2008 року компанія витратила більше 17 млрд. дол. в сфері злиттів і поглинань, щоб зміцнити свої позиції на ринку, особливо на ринках, що розвиваються. Значна частина злиттів та поглинань відбулась на просторі європейського ринку. Так, у 2008 році за ціною близько 1,8 млрд. євро була поглинута чеська фармацевтична компанія Zentiva, що зосереджена на продажу дженериків на східних ринках Європи, Acambis – британська фармацевтична корпорація з виробництва вакцин, у 2010 році – польська дермокосметична компанія Nepentes Pharma [14].

Roche Holding є швейцарською фармацевтичною корпорацією, яка працює по всьому світу в рамках двох підрозділів: фармацевтики і діагностики. Roche займає 90 місце в списку Forbes Global 2000 та 196 місце в Fortune Global 500 [2; 3]. На європейському просторі Roche активно здійснює операції поглинання. Так, придбавши у 1998 році німецьку фармацевтично-діагностичну корпорацію

Boehringer Mannheim, Roche стала світовим лідером на діагностичному ринку зі своїм унікальним спектром інноваційних продуктів, глибиною і широтою технологій. Roche поглинає швейцарську GlycArt Biotechnology у 2005 році, зміцнюючи свій досвід в терапевтичних дослідженнях антитіл з унікальною технологією GlycArt для підвищення їхньої ефективності. У 2011 році Roche придбала німецьку компанію – виробника програмного забезпечення для лабораторій – PVT Probenverteiltechnik GmbH, а також німецьку компанію лабораторної діагностики раннього виявлення раку – MTM Laboratories AG [11].

GlaxoSmithKline - британська фармацевтична компанія, займає 116 місце в списку Forbes Global 2000 та 253 місце в Fortune Global 500 [2; 3]. Glaxo Wellcome і SmithKline Beecham об'єдналися у грудні 2000 року, утворюючи GlaxoSmithKline (GSK). Glaxo Wellcome також утворилась шляхом злиття у 1995 році Glaxo і Wellcome. SmithKline Beecham plc – утворилась шляхом злиття SmithKline Beckman і Beecham Group plc у 1989 році. GlaxoSmithKline має велику кількість зв'язків зі своїми європейськими конкурентами. Так, у 2009 році GSK створили спільне підприємство з Pfizer, утворивши компанію ViiV Healthcare. ViiV Healthcare отримала всі ВІЛ активи Pfizer і GSK. При цьому 85% належить GSK ViiV Healthcare і 15% – Pfizer. У 2014 році GSK і Novartis домовилися про угоду в більш ніж 20 млрд. дол. з продажем бізнесу вакцин Novartis для GSK і покупкою онкобізнесу GSK. Також GSK здійснює велику кількість операцій з поглинання на європейському просторі. У 2012 році компанія інвестувала 580 млн. дол. у виробничі потужності Ulverston, компанії на півночі Англії, визначаючи її як місце для біотехнологічного заводу. У травні 2012 року GSK придбала CellZome – німецьку біотехнологічну компанію після чотирьох років партнерства у стратегічному альянсі [12].

AstraZeneca Plc. – британська фармацевтична компанія – дев'ята фармацевтична компанія у світі за рейтингом 2014 року Fortune Global

500 [3]. У списку Forbes Global 2000 посідає 183 місце, в Fortune Global 500 – 468 місце [2; 3]. Компанія була утворена в 1999 р. шляхом злиття шведської Astra AB та британської Zeneca Ltd. AstraZeneca Plc. – також активний поглинач європейських фармацевтичних компаній. У 2006 році компанія після спільних відносин, розпочатих ще в 2004 році, поглинає британську Cambridge Antibody Technology, яка спеціалізується на терапії антитіл. У 2005 році компанія придбала KuDOS Pharmaceuticals, біотехнологічну компанію Великобританії, і уклала угоду про співпрацю з боротьби з раком з британською Astex. У 2007 році AstraZeneca придбала британську Arrow Therapeutics, яка спеціалізується на відкритті і розробці противірусних препаратів. З метою зміцнення своїх позицій у дослідженнях і розробках в онкології у 2013 року AstraZeneca придбала біотехнологічну компанію Spirogen [5].

Цікавою тенденцією є те, що європейські фармацевтичні виробники у 2013 році досягли найбільшої вартості угод злиття та поглинання починаючи з 2008 року, але це відбулось за рахунок поглинання американської компанією Perrigo ірландської Elan. Так, загальна вартість європейських угод злиття та поглинання в 2013 склала 19,6 млрд. дол., річний приріст склав 487% і сума виявилась більшою ніж за попередні п'ять років разом [10, с.84]. Але частка

угод між європейськими ТНК залишилась незмінною. Так останньою найбільшою угодою злиття та поглинання між європейськими фармацевтичними ТНК було поглинання у 2007 році німецькою Merck KGaA швейцарської Serono, вартість угоди склала – 13,8 млрд. дол. Як було проаналізовано на прикладі п'яти найбільших європейських ТНК – найбільші угоди зі злиття та поглинання відбулись наприкінці 90-х, на початку 2000-х рр. Так, Novartis була створена у 1996 році, Sanofi – у 2004 році, GlaxoSmithKline – у 2000 році, SmithKline Beecham plc – у 1989 році, AstraZeneca Plc. – у 1999 р. Щодо тенденції утворення стратегічних альянсів за останні роки, то вона є спадною. Найбільші угоди злиття та поглинання, а також стратегічних альянсів представлені у Табл.2 та Табл.3 відповідно.

На сьогоднішній день ТНК здійснюють більш продуману інвестиційну політику та стратегію проведення злиттів та поглинань. Все більшого поширення набуває практика утворення стратегічних альянсів із потенційними партнерами майбутнього поглинання. Так, у 2006 році AstraZeneca Plc. після спільних відносин, розпочатих ще в 2004 році, поглинула британську Cambridge Antibody Technology. Загальна сума угоди склала 1,07 млрд. дол. У 2008 році британська GlaxoSmithKline створила альянс із німецькою Cellzome вартістю 1,06 млрд. дол. і після 4 років

Таблиця 2

Найбільші угоди злиття та поглинання між європейськими фармацевтичними ТНК за 2009 – 2013 рр.

Рік	Компанія	Країна	Поглинута компанія або компанія учасник злиття	Країна	Сума угоди, млн. дол.
2013	Bayer	Німеччина	Algeta	Норвегія	2900
2013	Jazz Pharmaceuticals	Ірландія	Gentium	Італія	1000
2013	AstraZeneca	Великобританія	Spirogen	Великобританія	440
2012	Jazz Pharmaceuticals	Ірландія	EUSA Pharma	Великобританія	730
2010	Shire	Великобританія	Movetis	Бельгія	567
2009	Alcon	Швейцарія	ESBATech	Швейцарія	589
2009	Sanofi-Aventis	Франція	Fovea Pharmaceuticals	Франція	514

* [Складено автором на базі даних джерел: [6-10].

**Найбільші угоди стратегічних альянсів між європейськими
фармацевтичними ТНК за 2009 – 2013 рр.**

Рік	Компанія	Країна	Партнер	Країна	Сума угоди, млн. дол.
2013	Roche	Швейцарія	Molecular Partners	Швейцарія	1138
2013	Roche	Швейцарія	Immatics Biotechnologies	Німеччина	1017
2012	GlaxoSmithKline	Великобританія	Basilea Pharmaceutica	Швейцарія	231
2012	Novartis	Швейцарія	ThromboGenics	Бельгія	494
2012	Bayer	Німеччина	Evotec	Німеччина	761
2011	Roche	Швейцарія	Evotec	Німеччина	830
2011	Merck KGaA	Німеччина	F-star	Австрія	692
2010	Boehringer Ingelheim	Німеччина	F-star	Австрія	1700
2009	GlaxoSmithKline	Великобританія	Chroma Therapeutics	Великобританія	1008
2009	Bayer Schering	Німеччина	Algeta	Норвегія	779
2009	GlaxoSmithKline	Великобританія	Prosensa	Нідерланди	668

партнерства поглинула останню у травні 2012 року. У 2009 році був утворений альянс між дочірньою компанією Bayer - Bayer Schering та норвезькою компанією Algeta вартістю 779 млн. дол., а у 2013 році Bayer поглинула Algeta. При цьому, європейські фармацевтичні ТНК майже не утворюють альянсів та не поглинають азіатські фармацевтичні ТНК, але активно проводять дану політику із американськими.

ВИСНОВКИ

У статті було здійснено дослідження впливу європейських фармацевтичних ТНК на становлення спільного фармацевтичного європейського ринку. ТНК, усвідомлюючи зростаючу вартість досліджень та прагнучи утримати свою монополію, вдаються до географічної експансії виробничого капіталу. При цьому, з метою використання переваг процесу інтеграції значного поширення набувають процеси створення стратегічних альянсів та здійснення угод злиття та поглинання.

Характерним прикладом інтеграції підприємств та глобальної інтернаціоналізації господарської діяльності виступає простір Європейського Союзу. Необхідно зазначити, що не тільки зазначені вище причини, але і сприяння ЄС щодо створення Єдиного ринку, а також ефективного середовища для

процесів транскордонних злиттів та поглинань стали поштовхом для зростання корпоративної інтеграції в межах ЄС. Крім того, що процеси злиттів та поглинань мають ряд переваг, серед яких отримання синергетичного ефекту, ефекту масштабу, економії часу, володіння стратегічними активами інших компаній, посилення влади на ринку, диверсифікації ризиків, збільшення фінансових можливостей. Головними стимулами є мінімізація витрат на НДДКР, вироблення найбільш перспективних препаратів нового покоління. Так, головними гравцями на фармацевтичному ринку ЄС є найбільші фармацевтичні ТНК ЄС, які самі були утворені шляхом підписання угод злиття та поглинання та й надалі інтегрують європейський фармацевтичний ринок шляхом здійснення інвестицій у стратегічні альянси, злиття та поглинання. Цікавим є те, що все частіше проведенню злиття чи поглинання передують довгострокові відносини між фірмами у вигляді стратегічних альянсів.

Отже, можна зробити висновок, що участь ТНК у процесах злиттів та поглинань, крім того, у стратегічних альянсах з іншими ТНК стає вирішальною умовою не тільки для зростання економічної могутності ТНК, виграшу в умовах глобальної конкуренції, але і сприяє взаємопроникненню та узалеж-

* [Складено автором на базі даних джерел: [6-10].

ненню взаємозалежності економік країн. Тому, зазначимо, що транскордонна кооперація сприяє процесам інтеграції, і, як було проаналізовано на прикладі фармацевтичної європейської галузі, створює спільний ринок галузі регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаров О.М. ТНК і регіональна інтеграція в ЄС // Рыночная экономика: современная теория и практика управления. – Санкт-Петербург: Наука и техника. – 2003. – Т.6. – №6. – 247-264с.
2. Рейтинг «Forbes 2000» 2014 року. – Джерело доступу: <http://www.forbes.com/>
3. Рейтинг «Fortune Global 500» 2014 року. – Джерело доступу: <http://fortune.com/>
4. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: монографія: у 2т. – Т.ІІ / Д.Г.Лук'яненко, А.М.Поручник, Л.Л.Антонюк та ін.; за заг. ред. Д.Г.Лук'яненка, А.М.Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – 596с.
5. AstraZeneca plc. – Джерело доступу: <http://www.astrazeneca.com/>
6. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2010 // Ernst&Young – 116 p.
7. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2011 // Ernst&Young – 104 p.
8. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2012 // Ernst&Young – 92 p.
9. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2013 // Ernst&Young – 91 p.
10. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2014 // Ernst&Young – 103 p.
11. F. Hoffmann-La Roche Ltd. – Джерело доступу: <http://www.roche.com/>
12. GlaxoSmithKline plc. – Джерело доступу: <http://www.gsk.com/>
13. Novartis International AG. – Джерело доступу: <http://www.novartis.com/>
14. Sanofi S.A. – Джерело доступу: <http://en.sanofi.com/>

15. The Pharmaceutical Industry in Figures // The European federation of pharmaceutical Industries and Associations. – 2014 – 28p.

REFERENCES

1. Goncarov O.M. TNC and the regional integration in the EU. Rynochnaia ekonomika: sovremennaia teoriia i praktika upravleniia [Market economy: modern theory and the practice of management]. Saint Petersburg: Nauka i tehnika. 2003; 6(6): 247-264.
2. «Forbes 2000». <http://www.forbes.com/>
3. «Fortune Global 500». <http://fortune.com/>
4. Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu v umovah globalizatsii ekonomichnogo rozvytku [Management of the international competitiveness in the globalization of the economic development] / D.G.Lukianenko. KYIV: DVNZ «KNEU», 2006. 596 p.
5. AstraZeneca plc. <http://www.astrazeneca.com/>
6. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2010 // Ernst&Young – 116 p.
7. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2011 // Ernst&Young – 104 p.
8. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2012 // Ernst&Young – 92 p.
9. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2013 // Ernst&Young – 91 p.
10. Beyond borders. Biotechnology Industry Report 2014 // Ernst&Young – 103 p.
11. F. Hoffmann-La Roche Ltd. <http://www.roche.com/>
12. GlaxoSmithKline plc. <http://www.gsk.com/>
13. Novartis International AG. <http://www.novartis.com/>
14. Sanofi S.A. <http://en.sanofi.com/>
15. The Pharmaceutical Industry in Figures // The European federation of pharmaceutical Industries and Associations. – 2014 – 28p.